

PAROLA

XXV. évfolyam

A közösségi fejlesztőmunka folyóirata

2014/1. szám

Tartalom

Kamarás István OJD: Hajléktalan? – a látogatás szentsége	1
Vecsei Miklós: Gondolatok a nyomorúságról	5
Németh Nándor: Merre tovább, elszegényedett falvaink?	15
Lányi András: Amíg a fű kinő – avagy tíz ok, amiért nem veszek benne részt.....	20
Tóbiás László: Animáció a közösségfejlesztésben – Vázlat és értelmezési kísérlet.....	25
Péterfi Ferenc: Javaslat a Beke Pál-emlékcím adományozására – Kelemen Árpád.....	38

Kamarás István OJD: Hajléktalan? – a látogatás szentsége¹

Hajléktalan? – Kortárs írók vállalkoztak arra, hogy a hajléktalanságról és mélyszegénységről gondolkodjanak. Alábbiakban a Pannon Egyetem antropológia és etika tanszéke alapítójának, az MTA doktorának, a Magyar Pax Romana alelnökének gondolatait olvashatják. Fotó: Kocsis Gábor: Egyedül (a fénykép a

Nincsen számukra hely című pályázatra készült), sorozatszerkesztő: Galambos Ádám

¹Másodközlés:
<http://evangelikus.hu/hajlektalan>.

Megtehetjük, hogy Kocsis Gábor *Egyedül* című művéből először csak magát a fényképet vesszük figyelembe. Ezzel természetesen radikálisan megcsonkítjuk a műalkotást, hiszen ahhoz szervesen hozzátartozik szerzője és címe; utóbbi úgy is mint a kép egyik értelmezése, hiszen sokféle más olvasata is lehet ennek a képnek. Értelmezhetjük szociofotónak, képi publicisztikának, de tekinthetjük szimbólumokban gazdag művészi alkotásnak is.

Ha néhány szóval jellemeznünk kellene a kép főszereplőjének társadalmi helyzetét, valószínűleg nagymértékű egyetértés alakulna ki abban a tekintetben, hogy a képen szereplő férfi valamilyen értelemben szegény, de talán abban is, hogy „hajlékos” szegény, akit nem fenyeget sem a kihűlés, sem az éhhalál. Emellett szól öltözete, kályhája, fazeka és tányérja. Feltehetően nem kevesen gondolnánk úgy, hogy nagyon sokan vannak olyanok, akik még nála is szegényebbek.

Ami a férfi lelkiállapotát illeti, a többségünk feltehetően úgy találná, hogy az illető magányos, elkeseredett, szenved, csak maga elé néz, belebámul a semmibe, már semmit sem remél, a semmi ágán ül szíve, és jóval kevesebben látnánk olyannak, mint aki töpreng, emlékezik, cukros ételekről álmodik, reménykedik, vagy éppen imádkozik. Talán akadnának köztünk olyanok is akik szerint ez a szegény nem tördeli, hanem imára kulcsolja kezét, és azzal igazolhatná a többiek számára elsőre eléggé merésznek tűnő feltevésüket, hogy egy feszület felbukkan (felfénylik?) a háttérből. Az pedig, aki szerint a szegény ember reménykedik, a körablakon át a sötétségbe bevilágító fényre alapozhatja reményét.

Annak ellenére, hogy tudomásul vesszük, hogy ez a kép egy műalkotás, melynek címe *Egyedül*, megtehetjük, hogy nem fogadjuk el ezt a címet, vagy ha el is fogadjuk, a képet és a címet tovább értelmező alternatívákkal próbálkozhatunk. Ilyenekkel: „Visszaszámlálás”, „Rajta már a rezsicsökkentés sem segít”, „Hideget ebédel, egyedül lakik. Wolfnak hívják. Jegyezzük meg: Wolf. Wolf. Wolf.” Ha pedig kinagyítjuk a háttérből kipiszlákoló feszületet, ilyenekkel: „Hála neked, Istenem, hogy még nem vagyok hajléktalan”, „Isten háta mögött”, „Istenem, Istenem, miért hagyta el engem”, „Ha lehet, múljék el tőlem ez a keserű pohár”, „Keresztények, sírjátok!”, „Égbekiáltó botrány!!”.

Teljes mértékben belehelyezkedve ebben a műalkotásba, immár egyedül az *Egyedül*-re koncentrálna arra gondolhatunk, hogy az ennél is mélyebb mélyszegénységben élők egy része nincs ennyire egyedül, vagy pedig arra, hogy nagyon-nagyon sokan kényelmes karosszékben plazmatévé előtt ülve is magányosabbak, mint a hajléktalanok jelentős része, akik – szemben a hajlékos magányosokkal – legalább szemünk előtt vannak. A mélyszegénységben élők és hajléktalanok közül sokan társasabb, szociálisabb lényként élnek, mint azok – hazánkban legalább másfél millióan – akiknek legközelebbi hozzátartozói a magányukat strukturáló, a semmiben valami kapaszkodót jelentő tévésorozatok szereplői. A semmi ágán üldögél legalább másfél millió hazánkfia – akár felsőbb rétegekből is – és vacogó lélekkel bámulja a képernyőt. Sokuknak falán, asztalán, éjjeliszekrényén ott a feszület, mégsem részesülnek a látogatás szentségében. Még a templomba járók közül sem számosan. Amikor a legutóbbi városmisszió egyik szervezőjétől azt kérdeztem, hogy az utcákon és a tereken való megjelenés mellett, előtt vagy helyett legelőször is a magányos szomszédhoz kellene bekopogni, hiszen a városokban (és mára már sok helyütt falun is) éppen a szomszédban megtestesülő felebarátság épült le, akkor a buzgó misszionárius lángoló lélekkel magyarázni kezdte a mai misszió lényegét, mely szerint immár nem szégyellhetjük tovább az evangéliumot, ideje a háztetőkről hirdetni, ami manapság azt jelenti, hogy a kommunikáció dinamikus világában, annak eszközeivel kell továbbadni.

Mustó Péter, egy Dél-Amerikában működő hazánkfia jezsuita misszionárius, arról számolt be a múlt század hetvenes éveiben európai barátainak, hogy La Pazban a város feletti hideg fennsíkon élnek, vacogva, víz és villanyáram nélkül vegetálnak a számukra már élehetlenné váló falvakból érkező szegények. Minél lejjebb ér az ember a városba, annál kedvezőbb az éghajlat, annál élhetőbb az élet. Akkoriban a városban kétszáz pap dolgozott, ám a fennsíkon egy sem, míg nem egy szaléziánus pap fel nem költözött oda, de kilenc évig csupán egyedül dolgozott odafenn, mert Pascal atya életmódja jócskán megbotránkoztatta szerzetestársait, legfőképpen azzal, hogy együtt evett a szegényekkel.

A felszabadítás teológiája elméletét annak idején elemeire szedte szét a vatikáni agytröszt, és még neomarxista mozzanatokot is talált benne, pedig lényegében arról volt szó, hogy néhány Pascal atyához és Mustó Péterhez hasonló keresztény elkezdte nagyon komolyan venni Jézus „elméletének” gyakorlati következményeit. Elméletként kezelte a tanítóhivatal azt, amit hitből fakadó gyakorlatként hirdettek, vagyis azt, hogy Jézus elméletének és gyakorlatának főszereplői a szegények. Az ókereszténység óta először a latin-amerikai kereszténységben hatolt be a szegénység a teológiába, hangoztatva, hogy új típusú, politikailag érzékeny teológiára lenne szükség, hiszen az egyház legnagyobb kincsei éppen a szegények. Pascal atya és társai, élükön egyik leghatásosabb szócsövükkel, egy perui egyházmegyés pappal, Gustavo Gutiérrrel azt hirdették, hogy a kizsákmányolást intézményesített erőszaknak kell tekinteni, az ellene való megalkuvás nélküli harcot pedig a keresztényi elkötelezettség alapelemének. Bár bizonyos teológiai körökben máig fenntartásokkal, gyanakvással vagy egyenesen ellenségesen ítélik meg, ez az új teológiai irányzat nagyjából és egészében elfogadottá vált a katolikus egyházban, olyannyira, hogy a „szegények melletti elsődleges kiállás” vagy a „bűn struktúrái”, valamint az „intézményekben rögzült igazságtalanságok” kifejezések beépültek az egyház anyanyelvébe. Mindazonáltal a katolikus egyházban, de más egyházak gyakorlatában sem következett be eddig még az igazi áttörés, a paradigmaváltás.

Talán most, reménykednek Ferenc pápa gesztusait értelmezve még a felszabadítási teológia olyan radikális képviselői is, mint Kuno Füssel és Machael Ramminger, akik az Evangelii Gaudium enciklikát kijelentve megállapítják, hogy bár nem forradalmi, de forradalomhoz vezethet, ugyanis Ferenc pápa komolyabban veszi az emberi szabadságot, mint elődei. Számukra egyértelmű, hogy a jezsuita Ferenc pápa Assisi Ferenchez való viszonyulása mentes az érzelgős ájtatosságtól, hanem a pénz istenítésén alapuló kirekesztő gazdaság embertelenségére hivatkozva a szegénység elleni harcot a szegények személyé válásáért folytatott harcnak tekinti. Ebben az új paradigmában a szegény nem csak a megindító együttérzés és a karitatív gondoskodás tárgya, hanem pontos társadalmi diagnózisra alapozott felszabadító evangelizáció, ami olyan fajta osztályharc, mely nem tekinti ellenségnek a gazdagokat,

hanem őket is fel akarja szabadítani egoizmusuk börtönéből. Ebben az enciklikában egy újfajta egyházkép vázolódik föl, mely szerint az identitását kereső egyház saját magát a szegényekkel, vagyis a szenvedőkkel és a kizsákmányoltakkal való szolidaritásban találja meg. Ferenc pápa elképzelése korántsem garantált sikertörténet, ugyanis a nemzeti egyházi vezetések – ha nem is nyíltan ellendrukkerek –, még ugyancsak várakozó állásponton vannak, ami különösen jól megfigyelhető hazánkban is. Ferenc pápa tehát csak korlátozottan ura annak a helyzetnek, melyben égbekiáltó a szegénység. A szegény perifériáról érkező pápa, mindenestre tüntetően együtt étkezik a szegényekkel, akárcsak mint ama bizonyos Pascal atya, tüntetően gyakorolja a látogatás szentségét, és nem csak szelíden simogat és bátorítóan mosolyog, hanem egyértelműen kimondja: „amíg a szegények problémáját nem a gyökerénél oldjuk meg, miközben elfogadjuk a piacok és a pénzügyi spekulációk abszolút autonómiáját, és nem kezeljük a jövedelmek egyenlőtlen elosztásának strukturális okait, a világ problémáit és végül is egyetlen problémát sem tudunk megoldani”.

Hazánkban a szegénység ma még nem dél-amerikai vagy afrikai méretű, de azért égbekiáltó. Kétségkívül akadnak becsületes próbálkozások állami, önkormányzati, egyházi és civil oldalról egyaránt, de még csak olyan szerény előjelei vannak egy paradigmaváltásnak, mint a Szent Egyed Közösség vagy az Evangéliumi Testvérközösség tevékenysége. Pedig Ferenc pápa – akit most nem annyira a katolikusok fejének tekintek, hanem prominens kereszténynek és humanistának –, olyan programot hirdet a találkozás, a befogadás, a testvériség és a szolidaritás jegyében, mely elől lehetetlennek tűnik kitérni, méghozzá nem csak a katolikusoknak, hanem a más keresztényeknek, nem keresztény vallások híveinek, nem vallásos humanistáknak és mindenféle jóakarátú embernek. „Az egyháznak ki kell lépni önmagából és elindulni a létezés peremvidéke felé” – jelenti ki Ferenc pápa, ami azt jelenti, hogy nem elegendő az eddigi jámbor jótékonykodás valamivel buzgóbb folytatása, hanem elkerülhetetlen a célok és prioritások átrendezése, az egyház- és kormánypolitikák alapos átalakítása az igazi áldozathozatal jegyében, a tettek mezején.

Hazánkban is akadnak szép számmal keresztények, akik úgy ítélik, hogy a rezsicsökkentés mellett kormányunk jó néhány rendelkezése (az egykulcsos adó, a tankötelezettség leszállítása, az egyetemre bejutás nehezítése, a hajléktalanok és a rokkantak diszkriminálása) kifejezetten a szegényeket sújtja. Hívők százezrei gondolják úgy, hogy új stadionok helyett a hajléktalanok emberhez méltó, vagyis nem tömegszállításokon való elhelyezéséről kellene gondoskodni. A miniszterelnöktől sürgősséggel feladott levelet kapó hívők jelentős része úgy gondolta, hogy a postadíj-különbözetből rengeteg éhezőt lehetett volna jóllaktatni. Akadnak keresztények, akik egyenesen úgy gondolják, hogy hazánkban a hathatós szegénységpolitikát komoly mértékben akadályozza a direkt vagy indirekt szegényellenes politika. A keresztény hívők jelentős része ugyanakkor egyházaik szegénységpolitikájával is elégedetlen, mind annak a prioritások között elfoglalt helyével, mind irányával és intenzitásával, pedig egy igazi szegények egyháza nagy kihívás és lelkiismeret-vizsgálatra felszólítás lehetne a magukat humánusnak, szociálisnak vagy éppen kereszténydemokratának tartó társadalmi rendszerek, kormányok és pártok számára. „Ha a szegényeket csupán azzal vigasztaljuk, hogy Isten mindenkit szeret, a gazdagot és a szegényt egyaránt, akkor vallásunk ópium a nép számára”, figyelmeztet Mustó Péter, aki Lima és Bogota szegénynegyedeiben működött. Oscar Romero szerint az egyháznak nem szabad szótlanul nézni az igazságtalan gazdasági rendszert, az igazságtalan politikai és szociális struktúrát. Arra a kérdésre, hogy akkor mégiscsak politizáljon az egyház, Romero válasza egyértelmű igen: „Nem szíthatunk konfliktust, okosságra van szükségünk, mondogathatnánk, Krisztus azonban nem ilyen volt, azt

pedig sátának nevezte, aki azt tanácsolta neki, hogy kerülje a veszélyt”. Romero számára a szegények a megfeszített nép, Ferenc pápa számára pedig (aki szerintem is a felszabadítás teológiájának erőszakot elutasító változatát képviseli) a szegények a szegény Jézus teste. A keresztény hívek megkérdezhetik önmagunktól: Mi mit tettünk a szegények megfeszítéséért? És mit teszünk azért, hogy megszabadítsuk őket keresztjüktől?

A strukturális bűnök és a bűnös struktúrák hazánkban is virulensek, ezekkel szemben a képmutató moralizálás – és ebből akad elég világi és egyházi oldalon egyaránt – nem sokat segít. „Részt venni a politikában, a keresztény ember számára kötelesség. Be kell szállnunk a politikába, mert a politika a szeretet egyik legmagasabb formája, mert a közjót keresi”, követeli Ferenc pápa. Jézus példaként állította a gazdagabbak elé a szegények kincset jelentő habitusát: a szegény asszony két fillérét, a megtalált drachmát szomszédjaival együtt megünneplő asszonyt, fejedelmi erényekkel (adakozás, alázat) felruházott kisembereket. A felebaráti szeretet gyakorló terepe Jézus számára a szegény régió, Galilea volt, ahol Jézus, a fáradhatatlan felebarát elsősorban a szegények hajlékaiban gyakorolta a látogatás és a megvendéglés szentségét. Ez kellene, legyen a követendő minta a mi szegény régióinkban is a vallásgyakorlat számára. Miként a nyolcvanas évekre már teljesen kiürül a „szocialista” jelentése, üresen kongó díszítő jelzővé, rutinszerű sormintává vált, úgy mára a „nemzeti” vagy a „keresztény”. Akkor adhatjuk vissza hitelüket, ha a szegény ember asztalán pislákoló keresztben Jézusban a magányos szegényt ismerjük fel. És látogatjuk meg.